

УДК 378.371

М. О. Портян

ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ДІЛОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

© Портян М. О., 2015

<http://orcid.org/0000-0001-9399-868X>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.33281>

У статті науково обґрунтовано технологію формування ділових якостей студентів педагогічного університету та розглянуто її етапи (мотиваційно-цільовий, інформаційно-когнітивний, практично-діяльнісний, оцінно-корекційний). Розкрито суть поняття педагогічна технологія.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, ділові якості, навчальна діяльність.

Портян М. А. Обоснование технологии формирования деловых качеств студентов.

В статье научно обоснована технология формирования деловых качеств студентов педагогического университета и рассмотрены ее этапы (мотивационно-целевые, что предполагает постановку преподавателем и осознание студентами целей и задач развития деловых качеств, формирование мотивации к овладению ими; информационно-когнитивной, в процессе реализации которого студенты получают необходимую информацию и усваивают знания о деловом человеке, деловой активности, деловые качества; , практически-деятельностный, на котором студенты непосредственно овладевают деловыми качествами в процессе учебного взаимодействия, моделирования реальных профессиональных и производственных условий, ситуаций, задач, развивают деловые качества в специально организованной , отчасти проектной деятельности; оценочно-коррекционный, в процессе реализации которого оценивается и при необходимости корректируется уровень сформированности деловых качеств студентов. Раскрыта сущность понятия педагогическая технология.

Ключевые слова: технология, педагогическая технология, деловые качества, учебная деятельность.

Portyan M. Students' business qualities formation technology validation.

Article scientifically outlines business qualities formation technology of Pedagogical University students and discusses its stages (motivational target-oriented that involves teacher's presentation and students' awareness of the goals and objectives of the business qualities as well as motivation formation to master them; informational cognitive - oriented, where students receive necessary information and acquire knowledge of the business person, business activity, business

qualities while implementating the method; practical activity- oriented, where students directly acquire business qualities in the process of academic interaction, modeling of real professional and production conditions, situations, problems, as well as develop business qualities in specially organized, partly designing activity; evaluative correctional- oriented, where the level of business qualities formation is assessed and corrected if necessary. The essence of the concept of pedagogical technology is shown.

Key words: *technology, pedagogical technology, business qualities, educational activity*

Актуальність. Формування ділових якостей студентів педагогічного вищого навчального закладу підсилюється й тим, що одним із пріоритетних завдань школи в умовах зміни соціально-економічної ситуації в країні є пошук нових підходів до підготовки молодих поколінь до життя, до виконання соціальних функцій, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків, до організації доцільного спілкування з іншими людьми для встановлення ділових контактів, що вимагає формування й розвитку в школярів ділових якостей. Вирішити ці завдання в змозі педагог, який сам володіє розвинутими діловими якостями, оскільки «особистість виховує особистість» (К. Ушинський).

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування ділових якостей студентів, її соціальна значущість і недостатня розробленість визначили тему статті.

Ступінь дослідженості. Вітчизняні дослідження цієї проблеми розгорталися у таких напрямках: розробка концепції формування ділових якостей; інтенсивне впровадження теорії і методики діагностики можливостей реалізації технології формування ділових якостей (В. Андреев, П. Блонський, З. Гіптеорс, М. Лукашевич, А. Макаренко, Н. Нікіфоров, О. Полякова, О. Селезньова, Н. Чабан). Дане поняття було досліджено О. Пехотою (освітні технології) та Л. Михайловою (ділові якості жінки). У зарубіжній педагогіці цій проблемі присвячені праці багатьох учених (Т. Гоббс, Ж.-П. Кантен, М. Монтень, Т. Мор, Дж. Море, Р. Соломон, К. Ясперс та ін.).

Мета статті – обґрунтування використання технологій формування ділових якостей студентів

Виклад основного матеріалу. Термін «технологія» (у перекладі з грецької) означає «знання про майстерність».

Слід зазначити, що сучасна педагогічна технологія охоплює коло теоретичних та практичних питань управління, організації навчального процесу, методів та засобів навчання і пов'язана з реалізацією передбачених ідей, які висловлювали І. Джеймс, Д. Дьюї, Р. Торндайк та іншими.

Педагогічні технології, як зазначає О. Пехота, відображають прийняту в різних країнах систему освіти, її загальну цільову і змістову спрямованість, організаційні структури і форму, відображені в державних нормативних документах, зокрема – в освітніх стандартах. Наприклад, систему неперервної освіти можна віднести до складу освітніх технологій. Освітні технології, є стратегіями розвитку національного, державного, регіонального і муніципального освітнього простору.

Педагогічна технологія показує шляхи реалізації освітніх технологій і будується на знаннях закономірностей функціонування системи «педагог – середовище – учень» у визначених умовах навчання, їй притаманні загальні риси і закономірності навчально-виховного процесу.

Педагогічна технологія може виступати і як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система засобів, принципів і регуляторів, які застосовуються в навчанні, і як реальний процес навчання. У такому розумінні педагогічна технологія характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання.

М. Кларін зазначає, що педагогічна технологія є системною сукупністю і порядком функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічної мети.

Г. Селевко вводить до структури педагогічної технології: концептуальну основу; змістову частину навчання; мета навчання – загальна і конкретна; зміст навчального матеріалу; процесуальну частину – технологічний процес; організація навчального процесу; методи і форми навчальної діяльності школярів; методи і форми роботи вчителя; діяльність учителя з управління процесом засвоєння матеріалу; діагностика навчального процесу.

Автор розробляє програму дій, спрямованих на підвищення ефективності процесу навчання, що має здійснюватися у відповідній послідовності: визначення конкретних навчальних тем та мети навчання; характеристика особливостей певної групи учнів; визначення бажаних результатів (обсяг знань, навичок, умінь); розробка та опис змісту конкретних навчальних тем або

курсів, які відповідають меті навчання; попереднє тестування учнів для визначення їхньої загальної підготовленості до навчання та рівня знань з конкретної навчальної теми; обґрунтування та вибір методів і засобів навчання з конкретної теми; координація діяльності, що пов'язана з комплектацією штату навчального персоналу, складанням розкладу занять, визначенням необхідного бюджету витрат; оцінювання знань учнів та внесення згідно з їх результатами коректив у навчальний процес.

Таким чином, під технологією будемо розуміти системний підхід до планування, пристосування й оцінювання усього процесу навчання. У ролі основних компонентів виступають ланки методичного, організаційно-технологічного та інформаційного супроводу.

Деякі автори вбачають суть сучасної педагогічної технології багато у визначенні раціональних способів досягнення поставлених цілей на основі системного розгляду процесу навчання. На їхню думку, практична спрямованість будь-якої технології має забезпечувати наукове обґрунтування практики навчання, тобто створення системи науково обґрунтованих дій та розпоряджень.

Педагогічна технологія передбачає науково структурований педагогічний процес, який призводить до бажаного результату. Це дозволяє прогнозувати основні умови, етапи формування особистості, створює об'єктивну ситуацію, за якою дійсно можливий розвиток студентів педагогічного університету.

Аналіз зазначених досліджень дозволяє нам обґрунтувати технологію формування ділових якостей студентів за такими етапами: *мотиваційно-цільовим*, що передбачає постановку викладачем і усвідомлення студентами цілей і завдань розвитку ділових якостей, формування мотивації до оволодіння ними; *інформаційно-когнітивний*, у процесі реалізації якого студенти отримують необхідну інформацію та засвоюють знання про ділову людину, ділову активність, ділові якості; *практично-діяльнісний*, на якому студенти безпосередньо оволодівають діловими якостями в процесі навчальної взаємодії, моделювання реальних професійних і виробничих умов, ситуацій, завдань, розвивають ділові якості у спеціально організованій, почасти проектувальній діяльності; *оцінно-корекційний*, у процесі реалізації якого оцінюється і за необхідністю корегується рівень сформованості ділових якостей студентів.

На кожному етапі процесу формування ділових якостей студентів виділяються такі структурні компоненти: цілі й завдання цього процесу й навчального процесу школи; шляхи реалізації розглянутого процесу; зміст процесу формування ділових якостей; методи й форми, що забезпечують реалізацію даного процесу; критерії й показники, що визначають результативність кожного етапу процесу формування ділових якостей студентів, і результативність усього процесу.

Мотиваційно-цільовий етап спрямований на формування ділових якостей студентів, актуалізацію їхньої потреби в цьому. Цілі й завдання першого етапу передбачають: виявлення (рівня інформованості про ділові якості особистості і рівня сформованості якостей; визначення ділових якостей особистості; актуалізацію потреби участі студентів у процесі формування ділових якостей.

Мета є конкретним упорядкованим запрограмованим результатом, якого можна досягти в межах певної ситуації і в цьому розумінні – як обмежена, кінцева. Конкретність мети визначається саме можливістю виміряти, оцінити успішність руху до неї, фіксувати ступінь її досягнення. Із цим пов'язане й очікування деякої винагороди як результату досягнення мети (бо результат і є винагорода). Цілеспрямована діяльність із формування ділових якостей студентів характеризується усвідомленням ними мети. Без усвідомлення мети студент не може судити про корисність власної діяльності. Таким чином, із урахуванням викладеного можна представити таку схему реалізації мети розвитку ділових якостей: усвідомлення необхідності бути діловою людиною, потреби в розвитку ділових якостей, збагачення знаннями, навичками, уміннями з проектної діяльності тощо.

На першому етапі формування ділових якостей способи реалізації навчальної діяльності не перетерплюють істотних змін. Це відповідає цілям і завданням мотиваційно-цільового етапу: вивчення рівнів інформованості студентів про ділові якості; оцінювання студентами своїх ділових якостей, усвідомлення ними потреби в їх удосконалюванні.

Другий етап – інформаційно-когнітивний – передбачає, що студенти починають опановувати знаннями про ділові якості, діючи за запропонованими викладачами зразками, відтворюючи їх у спеціально заданих ситуаціях. Вивчення й аналіз результатів першого мотиваційно-орієнтовного етапу дозволяє визначити завдання другого етапу розглянутого нами процесу:

сформувати позитивний мотив студентів до означеної проблеми; актуалізувати потребу студентів у засвоєнні знань про ділові якості, ділову активність, ділову людину.

Уключення студентів у спеціально організовану діяльність (навчальну, проектну) щодо формування ділових якостей сприяє засвоєнню ними знань про них та ділову активність у ході ситуаційно-рольових ігор, тренінгів, вправ, моделювання ситуацій, які допомагають розвитку якостей, лекції і бесіди (індивідуальні і групові), які актуалізують, розширюють і поглиблюють знання студентів. Зміст лекцій і бесід ускладнюється в міру засвоєння знань про ділову активність. Рівень засвоєння знань перевіряється в ході практичної діяльності (у ситуаційно-рольових іграх і ситуаціях), у якій студенти виявляють активність і самостійність у виборі способів дій у різних ситуаціях.

Знання й уміння, отримані в процесі спеціально організованої діяльності, реалізуються студентами у спільній діяльності у груповій, бригадній і парній формах роботи й спеціально створених ситуаціях. Всі етапи спільної діяльності реалізуються студентами разом з викладачами: від усвідомлення спільності цілей до спільного аналізу ходу й результатів діяльності.

Проектна та виховна форма роботи вимагає глибоких знань із певних галузей науки, спеціальної підготовки, високого професіоналізму вчителів. Під час роботи над проектом учитель виконує функцію консультанта. Він допомагає учням у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує, заохочує учнів.

У процесі спільної групової діяльності студенти набувають і реалізують ділові якості. У ході такої діяльності студенти не тільки вчаться діяти в різних функціонально-рольових позиціях (ініціатор, організатор, керівник, виконавець тощо), але й формують, удосконалюють особистісні якості, необхідні для одержання позитивного результату діяльності.

На інформаційно-когнітивному етапі процесу формування ділових якостей студентами набувається досвід самоаналізу дій у функціонально-рольових позиціях у ситуаціях спільної діяльності; певна самостійність у виборі способів дій сприяє придбанням вмінь самоконтролю й корекції поведінки.

Проаналізувавши результати спільної діяльності з погляду завдань, поставлених на другому етапі, викладачі й студенти в обставинах, що

змінилися, ставлять нові цілі й завдання для реалізації наступного етапу процесу формування ділових якостей.

У результаті реалізації попереднього етапу студенти мають знання про ділові якості, вчать виявляти активність і самостійність у виборі способів дій у ситуаціях спільної діяльності. Ці обставини дають можливість приступити до реалізації третього етапу розглянутого процесу.

На третьому – практично-діяльнісному – етапі вирішуються такі завдання: закріпити позитивну мотивацію студентів до розвитку ділових якостей в різних ситуаціях взаємодії в навчальній діяльності; реалізувати отримані студентами на заняттях знання.

Головна відмінність третього (практично-діяльнісного) етапу від попереднього (інформаційно-когнітивного) полягає в тому, що студенти виявляють високий ступінь активності й самостійності у вирішенні ситуацій в навчальному процесі й у процесі спеціально організованої діяльності щодо формування ділових якостей.

Зміст і форми спеціально організованої діяльності ускладнюються: лекції й дискусії про ділові якості передують вправам з техніки їх розвитку, тренінгам їх застосування в ситуаціях спільної діяльності, індивідуальним завданням і ситуаційно-рольовим іграм.

Процес формування ділових якостей особистості здійснюється в спеціально організованій діяльності, що спрямована на набуття практичного досвіду. Такою діяльністю є проектна. Проектна діяльність є системою різних практичних дій особистості (групи, колективу), спрямованих на створення певного творчого продукту. Проектна діяльність тим і відрізняється від просто колективно підготовленого заходу або групової роботи з наданням наочних результатів, що демонструється головний результат роботи над проектом – аналіз діяльності й пред'явлення способу рішення проблеми проекту. Проектне навчання не тільки спонукає до розумно вмотивованої діяльності відповідно до вікових і навчальних інтересів особистості, а й істотно трансформує роль педагога в керівництві нею.

Основним результатом реалізації третього (практично-діяльнісного) етапу процесу формування ділових якостей є співробітництво викладачів і студентів, створення цікавих проектів.

Для визначення ступеня відповідності результатів, отриманих у ході цілеспрямованого формування ділових якостей студентів, необхідно співвіднести ці результати з поставленою метою. Саме тому у формуванні ділових якостей студентів виділяється IV (оцінно-корекційний) етап.

На цьому етапі вирішуються такі завдання: проаналізувати результати процесу формування ділових якостей студентів; визначити ступінь сформованості ділових якостей.

Слід обов'язково зауважити, що четвертий етап умовно виділяється, оскільки аналіз присутній у різних видах і формах у реалізації всіх попередніх етапів. Для вирішення завдань цього етапу використовується сукупність методів і методик (анкети, опитування, тести, міні-твори, методика «незакінченої тези» тощо). По розгорненню висловлень і суджень студентів у ході самоаналізу й самооцінки знань, ділових якостей, самозвітів дій у вирішенні ситуацій з позиції їх результативності можна судити про рівень сформованості ділових якостей. На четвертому етапі студенти аналізують рівень знань про ділові якості і ділову активність.

Порівняльний аналіз результатів кожного етапу з результатами всього процесу формування ділових якостей дозволяє студентам простежити їхні особистісні зміни в позиціях, характеристиках, знаннях, якостях.

Отже, оцінно-корекційний етап передбачає здійснення контролю за діяльністю студентів: виявити досягнення в роботі, що виконувалася, надати необхідну допомогу. Це можна здійснювати в процесі індивідуальних бесід, спостережень, обміну досвідом тощо.

Висновки. Отже, технологія формування ділових якостей студентів є цілеспрямованим процесом створення системи спеціальних і реалізації природно сформованих ситуацій взаємодії, у ході й результаті якого в студента створюється позитивна мотивація до процесу розвитку ділових якостей. Цей процес характеризується тривалістю в часі й ділиться на певні етапи; структурними компонентами кожного етапу є: цілі й завдання навчального процесу й процесу формування ділових якостей; шляхи реалізації розглянутого процесу; зміст діяльності учасників процесу; методи й форми реалізації змісту; критерії й показники результатів кожного етапу й усього процесу в цілому.

На різних етапах реалізації процесу формування ділових якостей студентів вправи, завдання, ситуації ускладнюються за змістом і будуються з

урахуванням досвіду, набутого студентами в попередніх ситуаціях спільної навчальної діяльності.

Література

1. Мартинець Л.А. Формування ділових якостей старшокласників засобами проектної діяльності: Дис. канд.пед.наук: 13.00.07 / Л.А. Мартинець. – Донецьк, 2010. – 342 с.
2. Сериков В.В. Личностно ориентированное образование: концепция и технология / В.В. Сериков. – Волгоград: Перемена, 1994. – 154 с.
3. Словник іншомовних слів / Уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.
4. Щуркова Н.Е. и др. Новые технологии воспитательного процесса / Н.Е. Щуркова и др. – М.: Новая школа, 1994. – 112 с.